

*Кропивницький М. О.,
кандидат юридичних наук*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ Й СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ, ЗВІЛЬНЕНИХ ІЗ МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, В СИСТЕМІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Анотація. У статті розкрито окремі питання соціальної адаптації й соціальної реабілітації звільнених із місць позбавлення волі в системі адміністративно-правових заходів забезпечення державної політики України у сфері соціального захисту населення. З огляду на теоретичний доробок українських учених-правознавців і положення соціального законодавства адміністративно-правові заходи забезпечення державної політики України у сфері соціального захисту населення розуміються як сукупність комплексних організаційно-правових дій адміністративного характеру уповноважених державних органів, спрямовану на матеріальне забезпечення громадян у разі настання обумовлених законодавством соціальних ризиків, надання систематичної допомоги та підтримки тим категоріям населення, які опинилися в складних життєвих обставинах, на рівні не менше встановленого державою прожиткового мінімуму для забезпечення гідного рівня життя особи, коштом фондів соціального страхування та виплат із державного та місцевих бюджетів та/чи інших передбачених законодавством коштів. Акцентується на предметно-практичній соціальній спрямованості цих заходів для вирішення найбільш гострих і нагальних проблем осіб, звільнених з місць позбавлення волі. Соціальна реабілітація розглядається як процес відновлення функціональних зв'язків індивіда з соціальними групами, соціальними інститутами з метою відновлення чи засвоєння особистого та соціального статусів та соціальних функцій для формування нового способу життя. Підкреслюється, що основною метою соціальної реабілітації є розвиток у людини здатності до самостійної життєдіяльності, боротьби з труднощами, протистояння негативному впливу навколишнього середовища, повернення у суспільство, подолання ізоляції, підвищення соціальної активності, розширення соціальних контактів, підтримка оптимального рівня життя. Соціальна адаптація розглядається як процес пристосування особистості до соціального середовища, розвитку соціальних навичок та умінь, які дозволяють ефективно взаємодіяти з іншими людьми та успішно функціонувати в суспільстві. Реалізація моделі соціальної адаптації осіб, звільнених із місць позбавлення волі, пов'язана із забезпеченням тісної співпраці та взаємодії органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій і об'єднань громадян. Підкреслено, що вивчення практики роботи існуючих центрів соціальної адаптації та інших відповідних закладів сприяння соціальній адаптації осіб, які відбули кримінальне покарання, свідчить, що найбільш ефективно діють заклади, які перебувають у відомстві органів соціального захисту населення, оскільки це дає змогу залучати для забезпечення їх функціонування мож-

ливості місцевих бюджетів, благодійних фондів, громадських і релігійних організацій.

Ключові слова: матеріальне забезпечення, соціальна допомога, соціальні послуги, постпенітенціарна допомога, соціальний патронаж.

Постановка проблеми. У гранично широкому розумінні соціальний захист можна визначати як систему суспільно-економічних заходів, які мають на меті здійснення матеріального забезпечення населення від соціальних ризиків (на кшталт хвороби, інвалідності, безробіття та ін.) (або ж, якщо акцентувати на факторі участі держави, як систему державних та недержавних заходів, спрямованих на забезпечення матеріальними засобами та соціальними послугами населення у разі настання соціальних ризиків (хвороба, інвалідність, старість, утрата годувальника, безробіття, вагітність та пологи тощо) [4, с. 220]). До речі, характерно, що в національному законодавстві не розрізняють терміни «соціальний захист» та «соціальне забезпечення» в тому контексті, що ті самі заходи в одних документах визначено як соціальний захист, а в інших – соціальне забезпечення [1, с. 97]. З огляду на наведені вище концептуальні положення й із урахуванням норм чинного соціального законодавства пропонуємо розуміти адміністративно-правові заходи забезпечення державної політики України у сфері соціального захисту населення як сукупність комплексних організаційно-правових дій адміністративного характеру уповноважених державних органів, спрямовану на матеріальне забезпечення громадян у разі настання обумовлених законодавством соціальних ризиків, надання систематичної допомоги та підтримки тим категоріям населення, які опинилися в складних життєвих обставинах, на рівні не менше встановленого державою прожиткового мінімуму для забезпечення гідного рівня життя особи, коштом фондів соціального страхування та виплат із державного та місцевих бюджетів та/чи інших передбачених законодавством коштів. При цьому цим заходам властива саме предметно-практична соціальна спрямованість на оперативне й своєчасне вирішення найбільш гострих і нагальних проблем соціально вразливих категорій населення, які потребують першочергової допомоги – з-поміж них одне з найпомітніших місць займають особи, звільнені з місць позбавлення волі.

Стан дослідження. Проблеми соціальної адаптації й соціальної реабілітації осіб, звільнених із місць позбавлення волі, розглядали у своїх працях українські дослідники й вчені-правознавці О. Г. Боднарчук, І. В. Євгаличева, С. О. Кравцов, В. В. Криворучко, Ю. П. Крисюк, Л. А. Лазаренко, Т. Є. Мосій-

чук, Я. С. Мудрий, А. М. Попович, О. В. Чуйко та ін., при цьому слід констатувати, що у фокусі їхньої уваги, як правило, був саме соціальний (подекуди соціологічний), а не правовий (адміністративно-правовий) аспект заходів соціальної реабілітації й соціальної адаптації цієї категорії населення.

Метою статті є здійснити огляд і узагальнення деяких актуальних питань соціальної адаптації й соціальної реабілітації звільнених із місць позбавлення волі в системі адміністративно-правових заходів забезпечення державної політики України у сфері соціального захисту населення на основі теоретичних напрацювань, норм законодавства й практики адміністрування соціально-побутових проблем звільнених із місць позбавлення волі уповноваженими державою органами.

Виклад основного матеріалу. Соціальну реабілітацію, як зазначає Т. С. Мосійчук, необхідно інтерпретувати як комплекс медичних, юридичних, адміністративних, соціально-психологічних заходів, спрямованих на адаптацію людини в суспільстві, на її самоідентифікацію, а також як процес відновлення функціональних зв'язків індивіда з соціальними групами, соціальними інститутами з метою відновлення чи засвоєння особистого та соціального статусів та соціальних функцій для формування нового способу життя; комплекс заходів, спрямованих на створення та забезпечення умов для соціальної інтеграції депривованих категорій населення, а також тих індивідів та соціальних груп, що переживають кардинальні зміни діяльності або соціального оточення, відновлення їх соціального статусу. Механізм соціальної реабілітації, на основі функціонального підходу, поєднує в собі інституціональний підхід з додаванням соціальної діагностики, яка передбачає з'ясування стану системи забезпечення індивіда чи групи (наявність та стан сім'ї, соціальні контакти, медичне обслуговування, умови проживання і оснащеність засобами реабілітації та життєдіяльності, характер проведення дозвілля, працевлаштування). Кожен із напрямків патронажу, соціальної підтримки, соціальної допомоги індивідові (інваліду) та його сім'ї поєднує цілий комплекс заходів, що конкретизується реабілітаційною програмою в залежності від результатів соціальної діагностики (узгоджених з результатами інших видів діагностики), віку людини, наявності хвороби та тяжкості захворювання чи інвалідності та індивідуальних або групових особливостей [7, с. 267, 269–270]. При цьому слід виокремлювати два основні типи процесів: 1) повне відновлення потенціалу людських можливостей; 2) відновлення можливостей (фізичних, правових, матеріальних, професійних, економічних, політичних, культурних), спрямованих на суб'єкта реабілітації. Основною метою соціальної реабілітації є розвиток у людини здатності до самостійної життєдіяльності, боротьби з труднощами, протистоянню негативному впливу навколишнього середовища. До найбільш важливих цілей соціальної реабілітації належать: повернення у суспільство, подолання ізоляції, підвищення соціальної активності, розширення соціальних контактів, підтримка оптимального рівня життя [8, с. 227]. Показниками ефективності соціальної реабілітації можуть слугувати наступні індикатори: 1) успішна адаптація індивіда до умов сімейного і цивільного життя; 2) успішне працевлаштування; 3) нерозповсюдження девіантних форм поведінки, в тому числі алкоголізму, наркоманії, злочинності, дитячої безпритульності [12, с. 157].

Поняття «адаптація» – одне з основних у дослідженні умов життя індивіда, оскільки саме механізми адаптації, вироблені в результаті тривалої еволюції, забезпечують можливість існування організму в мінливих умовах середовища. І біологічна, і психологічна адаптація – явища соціально зумовлені, і в цьому розумінні їх можна називати відповідно «соціально-біологічною» та «соціально-психологічною»: адаптація людини постає як цілісний біопсихосоціальний процес. Відповідно, соціальна адаптація – 1) особливий різновид процесу соціалізації особистості, котрий забезпечує відповідність поведінки індивіда вимогам, які висувають до нього суспільство й найближче соціальне оточення, відображеним у соціальних нормах і законах, а також поєднання інтересів особистості й суспільства (найближчого соціального оточення), засвоєння ним соціально корисних ролей, які сприяють виробленню вміння і здатності вирішувати виникаючі суперечності [5, с. 209]; 2) система адаптаційних заходів, призначених для усунення або зміни обмежень життєдіяльності з метою збереження соціальної незалежності, збереження та продовження соціальної активності; розвиток соціальних навичок, здібностей і компетенції через навчання або розробку стратегій адаптації; процес адаптації, який відбувається в суспільстві, визначається інституційними факторами та передбачає використання активної діяльності для покращення стосунків між індивідами та їхнім оточенням; внутрішній процес, який спонукає індивідів до активності, збереження своїх соціальних якостей і суб'єктивізації взаємодії з іншими на людському рівні; складний механізм взаємодії соціальних суб'єктів та засобів, спрямованих на пристосування суб'єктів життєдіяльності до суспільного життя; процес пристосування особистості до соціального середовища, розвиток соціальних навичок та умінь, які дозволяють ефективно взаємодіяти з іншими людьми та успішно функціонувати в суспільстві. Соціальна адаптація є динамічним процесом, індивідуальним для кожної особи та визначається багатьма факторами, включаючи особистість, оточуюче середовище та конкретні життєві обставини [2, с. 48–49].

Виконуючи декілька функцій на індивідуальному рівні і в межах соціальної системи, соціальна адаптація, з одного боку, сприяє особі у формуванні своєї громадянської орієнтації та поглядів на явища навколишнього світу, з другого – є способом існування та відтворення соціальної системи. На індивідуальному рівні соціальна адаптація передбачає процес навчання особи основам і переважаючим цінностям соціально-економічної системи. Соціальна адаптація дає людині уявлення про призначення та зміст відносин індивіда із системою: якими законами, правилами та нормами регулюються її поведінка в соціальній сфері. Процес соціальної адаптації забезпечує підтримку та відтворення соціальної сфери. Аналіз різних підходів до визначення поняття «соціальна адаптація» та поширення його на соціально-економічне середовище сучасної України дає змогу дійти висновку, що це поняття об'єднує процес пристосування індивідуума до періодично виникаючих соціально значущих інноваційних змін і відповідну їм послідовність незавершених адаптивних станів, що нашаровуються один на одного, відповідно, соціальну адаптацію не слід розглядати як підсумок, тобто завершений процес, а як постійно існуючий, еволюціонуючий процес [3, с. 83, 88]. Соціальна адаптація як соціальна послуга має своїх адресантів, якими згідно з чинною нормативно-правовою базою можуть бути: люди похилого віку;

особи з інвалідністю; особи, які перебувають у спеціалізованих або інтернатних закладах; засуджені особи або особи, які відбували покарання у вигляді обмеження або позбавлення волі на певний строк; внутрішньо переміщені особи, особи та сім'ї, які залишилися без житла та інші особи, які мають складні життєві обставини, спричинені інвалідністю, станом здоров'я, соціальним становищем та віком [2, с. 49].

За останні роки держава визнала питання соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, досить актуальним. Багатоаспектність проблем звільнених вимагає об'єднання зусиль різних органів виконавчої влади та чіткої скоординованості їх дій. Тому реалізація моделі соціальної адаптації осіб, звільнених із місць позбавлення волі, пов'язана із забезпеченням тісної співпраці та взаємодії органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій і об'єднань громадян. Прийняття Кримінального та Кримінально-виконавчого кодексу України потребує розробки нових підходів до соціальної та трудової реабілітації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, і підтримки їх ресоціалізації державними органами місцевої влади та самоврядування, громадських, суспільних, релігійних, благодійних організацій та комерційних структур. Соціальна реабілітація осіб, звільнених із місць позбавлення волі, – це процес підготовки осіб, у яких закінчується термін відбування покарання в установах виконання покарань, шляхом надання їм постпенітенціарної допомоги, яка реалізується у вигляді комплексу заходів соціального, правового, виховного та кримінологічного характеру, направлено на відновлення, а при необхідності набуття цими особами особистих якостей, дозволяє їм вести законослухняний і соціально корисний спосіб життя. У постпенітенціарний період реабілітації звільненим із місць позбавлення волі доводиться розв'язувати низку проблем, до яких треба віднести такі етапи: 1) працевлаштування; 2) отримання паспорта; 3) реєстрація (прописка) за колишнім або новим місцем проживання; 4) встановлення і відновлення взаємовідносин із сім'єю та родичами, знайомими; 5) забезпечення житлом; 6) отримання медичної та психологічної допомоги; 7) створення репутації за місцем проживання, у трудовому колективі; 8) встановлення відносин з правоохоронними органами і в центрах реабілітації та адаптації [10, с. 148–149].

Відсутність комплексної допомоги звільненим особам уповільнює їхню реінтеграцію у суспільство та відновлення їхнього соціального статусу повноцінного члена суспільства, трудового колективу, родини, що призводить до втрат людського ресурсу на ринку праці, оскільки переважна їх частина – це працездатні громадяни [11]. Саме працездатні громадяни можуть бути залучені до відбудови міст, зруйнованої інфраструктури. У цьому випадку вирішиться дві проблеми – залучення звільнених осіб до праці і їхнє матеріальне забезпечення (заробітна плата) тощо.

Основними напрямками вирішення проблем осіб, звільнених з місць позбавлення волі, є: 1) підготовка засуджених до звільнення, а саме: проведення серед осіб, які відбувають покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо їх прав і гарантій, можливостей життя на волі; організація професійно-технічного навчання осіб, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, з урахуванням потреб ринку праці; 2) соціальний супровід та соціальний патронаж звільнених

осіб; 3) розвиток мережі установ для звільнених осіб (центрів соціальної адаптації осіб, звільнених із місць позбавлення волі, спеціальних гуртожитків тощо); 4) покращення якості надання соціальних послуг звільненим особам, у тому числі і послуг з працевлаштування; 5) удосконалення чинного законодавства; 6) нівелювання серед населення негативного ставлення до осіб, які відбувають покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк і які звільнені від відбування покарання; 7) попередження злочинності. У зв'язку з цим реабілітацію осіб, звільнених від відбування покарання, поділяють на соціальну (комплекс заходів з надання в постпенітенціарний період соціальної, правової, медичної, психологічної допомоги та забезпечення житлом з метою пристосування звільненого до умов життя на волі) й трудову (передбачає допомогу у професійній підготовці та перепідготовці за спеціальністю, а також подальшому працевлаштуванні) [10, с. 149–150]. Держава забезпечує надання додаткових гарантій щодо працевлаштування громадян, які потребують соціального захисту і не здатні на рівних конкурувати на ринку праці, в тому числі і особам, звільненим після відбуття покарання, шляхом створення додаткових робочих місць, спеціалізованих підприємств, організації спеціальних програм навчання. З цією метою місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад за поданням центрів зайнятості бронюють на підприємствах, в установах і організаціях, незалежно від форм власності, до 5% загальної кількості робочих місць за робітничими професіями, а в разі відмови у прийомі на роботу таких громадян у межах установленої квоти з підприємств стягується штраф.

Основними принципами державної політики щодо соціальної реабілітації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, мають бути принципи: 1) поваги і гідності людини, захисту її прав та інтересів; 2) пріоритету цінностей життя та здоров'я; 3) нормалізації, що передбачає запобігання маргіналізації та сегрегації; 4) наступності діяльності з ресоціалізації та соціальної реабілітації; 5) незалежності діяльності з реабілітації від діяльності з виконання покарань. Основними напрямками у сфері соціальної реабілітації осіб, звільнених з місць позбавлення волі є: 1) створення механізмів політики соціальної реабілітації осіб, звільнених від покарання або засуджених до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, що передбачатиме створення нормативно-правової бази, організаційного, науково-методичного та кадрового забезпечення реалізації політики соціальної реабілітації; 2) створення умов для забезпечення соціальної реабілітації осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі або обмеження волі, що передбачатиме створення їм житлових, соціально-побутових умов, сприяння професійній підготовці та працевлаштуванню, інформаційному забезпеченню, проведенню з ними соціальної та психологічної роботи [6, с. 167–168].

Соціальний патронаж звільнених осіб базується на таких принципах: 1) законності; 2) демократизму; 3) рівності громадян; 4) адресності; 5) індивідуального підходу; 6) доступності та відкритості; 7) добровільності вибору чи відмови від підтримки; 8) гуманності; 9) комплексності; 10) соціальної справедливості; 11) конфіденційності (ст. 4 Закону України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» [9]). З метою соціальної адаптації перед звільненням з установи виконання покарань адміністрацією зазначеної

установи вживаються заходи з підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, спільно із суб'єктами соціального патронажу, які надають цим особам допомогу щодо трудового і побутового влаштування за обраним ними місцем проживання. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, разом з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти і науки, молоді та спорту, забезпечують надання особам, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, з урахуванням потреб національної економіки можливості для здобуття освіти через систему навчальних закладів, в тому числі шляхом дистанційної форми навчання, з метою їх подальшої соціальної адаптації (ст. 7 Закону). Центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування здійснюють соціальний патронаж звільнених осіб, зокрема, утворюють спостережні комісії, піклувальні ради при спеціальних виховних установах та здійснюють контроль за діяльністю суб'єктів соціального патронажу, які їм підпорядковані. Загальну координацію соціального патронажу звільнених осіб віком до 35 років включно здійснює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки, молоді та спорту, а після 35 років – центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення. Суб'єкти соціального патронажу в разі звернення до них звільнених осіб зобов'язані невідкладно розпочати здійснення стосовно таких осіб заходів соціального патронажу. Держава забезпечує надання додаткових гарантій щодо працевлаштування звільнених осіб (ч. 4 ст. 10 Закону).

Соціальний патронаж окремих категорій звільнених осіб:

- 1) у разі якщо звільнена особа є бездомною, надання їй послуг здійснюється відповідно до Закону України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей»;
- 2) громадяни похилого віку та особи з інвалідністю I і II груп з числа звільнених осіб, які потребують постійного стороннього догляду, направляються місцевими державними адміністраціями до будинків-інтернатів та інших закладів соціальної підтримки (догляду) в установленому законодавством порядку;
- 3) до дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, звільнених з установ виконання покарань, органи опіки і піклування застосовують форми їх влаштування в установленому законодавством порядку;
- 4) звільненим особам віком до 35 років включно соціальні послуги надаються центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді на підставах і в порядку, передбачених законодавством (ст. 14 Закону).

Як стверджує Л. А. Лазаренко, вивчення практики роботи існуючих центрів соціальної адаптації та інших відповідних закладів сприяння соціальній адаптації осіб, які відбули кримінальне покарання, свідчить, що найбільш ефективно діють заклади, які перебувають у відомстві органів соціального захисту населення, оскільки це дає змогу залучати для забезпечення їх функціонування можливості місцевих бюджетів, благодійних фондів, громадських і релігійних організацій [6, с. 167].

Висновки. Загалом головне завдання реформи системи соціального захисту України – трансформація соціальної полі-

тики від патерналістської моделі радянського зразка до формування європейської моделі соціальної держави. Для збереження соціальної стабільності потрібна раціональна, гранично збалансована і дуже ощадлива соціальна політика, проте на перешкоді стає незадовільне матеріальне становище й соціально-психологічний стан вельми значної частини населення, яке гостро потребує соціального захисту, серед неї вирізняється сегмент осіб, звільнених із місць позбавлення волі. У контексті Державної програми боротьби зі злочинністю (ухваленої Верховною Радою України ще 1993 року) вагомою складовою адміністрування державних органів є не лише здійснення контролю за поведінкою осіб, звільнених із місць позбавлення волі, а й імплементація заходів щодо соціальної реабілітації й соціальної адаптації цієї категорії населення з метою її повноцінної реінтеграції до життя на волі шляхом, зокрема, надання допомоги в побутовому й трудовому влаштуванні, уможливлення отримання соціальної допомоги й соціальних послуг на всіх рівнях системи соціального захисту.

Література:

1. Боднарчук О.Г. Теоретична сутність понять «соціальний захист» та «соціальне забезпечення»: окремі дискусійні питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 4. 2020. С. 96–99.
2. Євгаличева І. В. Соціальна адаптація як вид соціальної послуги незахищених категорій населення. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2024. Випуск 1(54). С. 48–52.
3. Кравцов С. О. Теоретичне бачення соціальної адаптації: стан, погляди, підходи. *Український соціум*. 2008. № 3(26). С. 83–96.
4. Криворучко В.В. Соціальне забезпечення: теоретичні проблеми. *Вісник ХНУВС*. 2013. № 4(63). С. 215–222.
5. Крисяк Ю. П. Соціальна адаптація особистості як важлива передумова ресоціалізації колишніх засуджених. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». Випуск 25. 2014. С. 206–209.
6. Лазаренко Л. А. Соціальна адаптація осіб, звільнених з місць позбавлення волі. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2017. № 2. С. 165–170.
7. Мосійчук Т. Є. Соціальна реабілітація як механізм відновлення соціальних зв'язків у соціумі. *Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова*. Том 8. Випуск 9. 2003. С. 266–271.
8. Попович А. М. Соціальні бар'єри та соціальна реабілітація. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2017. Випуск 1(40). С. 227–229.
9. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України № 3160-VI від 17.03.2011 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 380.
10. Соціальна робота у сфері зайнятості населення: конспект лекцій. Уклад. Я. С. Мудрий. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2018. 177 с.
11. Урядовий портал. (2008). Концепція соціальної адаптації осіб, які відбували покарання у виді позбавлення волі на певний строк. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/168076257> (дата звернення: 09.06.2024).
12. Чуйко О. В. Соціальна реабілітація: підходи до змістових характеристик процесу. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2015. № 4. С. 152–158. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2015_4_27 (дата звернення: 09.06.2024).

Kropyvnytskyi M. Current issues of social adaptation and social rehabilitation of persons released from places of deprivation of liberty in the system of administrative and legal measures ensuring the state policy of Ukraine in social security sphere

Summary. The article reveals current issues of social adaptation and social rehabilitation of persons released from places of deprivation of liberty in the system of administrative and legal measures ensuring the state policy of Ukraine in social security sphere. Taking into account the theoretical works of Ukrainian legal scholars and the provisions of social legislation administrative and legal measures for ensuring the state policy of Ukraine in social security sphere are considered as a set of complex organizational and legal actions of an administrative nature by authorized state bodies aimed at the material support of citizens due to the occurrence of social risks stipulated by the legislation, provision of systematic assistance and support to those categories of population who find themselves in difficult life circumstances, at the level of not less than the subsistence minimum established by the state to ensure a decent living standard at the expense of social insurance funds and payments from the state and local budgets and/or other funds provided by law. The subject-practical social orientation of these measures to solve the most acute and urgent problems of the persons released from the places of deprivation of liberty is accented. Social rehabilitation is considered as a process of restoration of functional connections between

individual and social groups, social institutions with the aim of restoration or assimilation of personal and social statuses and social functions for the formation of a new way of life. It is emphasized that the main goal of social rehabilitation is the development of a person's ability to live independently, fight against difficulties, resist the negative influence of the environment, return to society, overcome isolation, increase social activity, expand social contacts and maintain and optimal living standard. Social adaptation is considered as a process of personal adaptation to the social environment, development of social skills and abilities that allow effective interaction with other people and successful functioning in society. The implementation of the model of social adaptation of persons released from places of the deprivation of liberty is connected with ensuring close cooperation and interaction of executive authorities and local self-government bodies, enterprises, institutions, organizations and associations of citizens. It is emphasized that the study of the practice of the existing centers of social adaptation and other relevant institutions for the promotion of social adaptation of persons who have served a criminal sentence shows that the most effective are the institutions being subordinated to social security bodies because it makes it possible to attract the possibilities of local budgets, charitable funds, public and religious organizations to ensure their functioning.

Key words: material support, social assistance, social services, post-penitentiary assistance, social patronage.